

Pèl-roig, *Pèl-ros*, *Pelull* així avui a Tort. 'llosc, curt de vista': contracció de (*el qui té*) *pèl a l'ull*, com si diguéssim *té un pèl a l'ull que li priva la vista*; en barceloní familiar això es diu *té palúll* com si fos *té pa a l'ull*, però també l'expressió barcelonina deu resultar d'haploglògia per *pèl a l'ull o palla a l'ull* i la *e* tortosina fa pensar que més aviat degué ser allò.

Pelmudar segons *AlcM* s'usa a Manresa, Urg., Mollerà i Maestr., però sembla ser general en cat. occid., car també és de l'Alt Pall. («cuando los animales cambian el pelo», CPol), i pot ser de tot el val., car Valor-Giner ens el comuniquen com a equivalent dellà Xúquer de *fer la pelmuda* i aquest, del mot *muda* del *Dfa.*; Alwin Kuhn registra *permudà* a l'arag. d'Ansò, i *premdar* en el d'Echo, com a equivalents del cast. *mudar* i al. *mausern* (que precisament és *mudar* de *pèl* els ocells), *RLiR* xi, 105, i allí també deu ser alteració de *pelmudar* (no crec que ho sigui del cast. *permutar*).

+*Espeltirar* ross. 'estiragonyar': el pagès que vol obrir un pou tot sol, i obrir-hi una mina, baixa al fons cada dia, a cavall d'una fusta, i es torna a pujar sol, estirant-se amb una corda que roda en politja, però «tot d'un cop la corda, usada, / crac! se trenca, i lo nostre home / baixa la guarda fins a bai, / a l'endemà matí, pobràs, hi era encara / --- / per la fred mig esblasiat / i, l'estomac *espeltirat*, / cridava: —I quina fam!», Saisset (*Perpiny.*, 38), «los veïns qu'al socors de seguit han vingut, / l'espeltiren per 'munt, mes l'en poden pas treure», id. (*Catal. d. R.*, 82).

Pilifer. *Piliforme*.

¹ Tan avançat està això en l'ús familiar modern del català central, que alguns puristes, fugint de la forma *calbo* i no gosant tampoc dir *calb*, proposaven, en els seus anys juvenils, abolir l'un i l'altre i reemplaçar-los a tot drap per *pelat*. Sóc testimoni que, en el curs d'Història de Catalunya dels Estudis Univ. Cat., en els anys 1918-20, Ferran Valls i Taberner anomenava molt seriosament *Carles el Pelat* el nét de Carlemany; és clar que col·legues seus de més saber lingüístic i més sentit comú i literari, com F. Soldevila, ho rebutjaren ja llavors. En comarques del Nord *cap-pelat* s'usa molt, i en el Pall., p. ex., tant ha pres això que no és rar que se n'hagi fet sobrenom de gent, o més ben dit malnom o motiu de cases: a Caregue una de les antigues del poble és *káza kappelát*. — ² MLWagner (*Argot Barc.*, 80) en suggereix una altra a base d'un cast. *pelucona* (certa moneda d'unça), derivat de *peluca*. — ³ En el Pallars es diu també de la poma, la pera etc., però en particular és l'emboïllat interior de l'avellana (Ferrera, 1933) (Tavascan, 1934); però incomparablement més freqüent és aplicar-ho allà a l'escorça del roure i de tota conífera; i també a qualsevol arbre boscà, com el bedoll, el vern, el freixe, l'avellaner: Cardós i Vall Ferrera (1932-4), Boí, Alta Ribagorçana etc. (a Bono, 1957, l'oposaven al *cor* i a l'*albenc* i així ho fan pertot a l'alta Muntanya). — ⁴ Krüger, *VKR* i, 246, provava d'explicar-s'ho a base d'una «personalització» del nom del suro com a *pelegrí* sota la influència de *PELLIS* (a rebutjar, puix que

en català *pell té ll*). Allò altre es podria defensar en rigor al·legant que el pelegrí és un suro «pobre», «infeliç», com un pelegrí (cf. oc. *pelègre*: «gueux»). Però ja es veu que això és també ben forçat semànticament. No sembla que hi hagi cap relació amb el nom del veïnadet de *Pelagret* en terme de Celrà (< *Palaz + Agret?*). Altrament he tractat ja de l'etimologia del *pelegrí* de suro en el vol. i, 78a31ss., al qual remetem.

LLISTA CORRELATIVA DE DERIVATS I COMPOSTOS:
pèl-de-cuca, *pèl de cavall*, *pèl-de-gos*, *pèl-de-novi*, *pelet*, *pelatxa*, *pelatxo*, *pelatxets*, *peleny*, *pelós*, *pelosa*, *pelosella*, *pelovella*, *pelussa*, *pelussera*, *peluix*, *peluixell*, *pelagarys*, *pelagassera*, *pelagot*, *pelam*, *pelut*, *peluda*, *peludella*, *peludenc*, *peludesa*, *pelatge*, *pelagam*, *pelera*, *pelera*, *pelicó*, *pelineu*, *pelitxó*, *pelii*, *pelussa* (cf. supra), *pelusseta*, *pelussera*, *pelussam*, *pelussim*, *pelussar*, *pelejar*, *pelejar-se*, *peleja*, *pelar*, *pelat*, *cap-pelat*, *pedres pelades*, *pela*, +en *palota*, *pelable*, *pelada*, *p. de la fulla*, *peladilla*, *peladella*, *peladenc*, *peladesca*, *peladet*, *pelaiet*, *pelaió*, *peladeta*, *peladina*, *peladís*, *-ssa*, *pelinxo*, *pelador*, *pegat pelador*, *peladora*, *peladuixa*, *peladussa*, *pelao*, *peladura*, *pelura*, *pela*, *pelitxes*, *pelalla*, *pelaina*, *pelies*, *pelilles*, *pelioia*, *peloina*, *pelota*, *pelot*, *empelar*, *empelada*, *empel*, *espelegat*, *espeleguinar*, *espeleguinat*, *peleguí, *pelegrí*, *espelegrinar*, *espeleguinar*, *espelagarsar*, *espelesegat*, *espelastreagar-se*, *espeligarsat*, *espeleiar*, *a repèl*, *teixit de repèl*, *rere-pèl*, *re-pelar*, *repelada*, *repeladura*, *repelament*, *el Repelat*, *repeló*, *repelló*, *repelós*, *repelositat*, *repelenc*, *traspelar*, *pilós*, *pilositat*, *pilosella*, *depilar*, *depilatori*, *depilació*, *depilament*, *pelabarbes*, *pelabou*, *pelacabres*, *pelacanyes*, *pelafignes*, *pelagats*, *pelallengües*, *pelapalles*, *pelapatates*, *pela-roques*, *pelavergues*, *pèl-blanc*, *pèl-curt*, *pèl-fi*, *pèl-llarg*, *pèl-lluient*, *pèl-negre*, *pèl-obrat*, *pèl-ras*, *pèl-rodar*, *pèl-roig*, *pèl-ros*, *pelull*, *tenir un pèl a l'ull*, *té palúll*, *té pa a l'ull*, *pelmudar*, *fer la pelmuda*, *permudà*, *premdar*, *espeltirar*, *pilifer*, *piliforme*, *Carles el Pelat* [n. 1], *cap-pelat* (cf. supra) [n. 2], *peluca* [n. 2], *Pelagret* [n. 4].

PÈLAG, del ll. PĒLĀGUS 'mar profunda', 'aigües fonses d'un riu desbordat', que en romànic prengué també el sentit de 'tolla fonda en un riu, en un fonçal etc.'

□ 1.ª doc.: *pélaco* 912; *pēlec* Llull, *VidesR*.

En aquest últim sentit apareix, en efecte, en els documents i literatura narrativa del període més antic: «In terminio de castro Cervilione --- ipse molinus afrontat: de oriente in ipso *pelaco*, et de meridie in silva, et de occidente in molino de Sperandeo, et de circio in terra erma» a. 912 (*Cart. St. Cugat* i, p. 9.10); «La lebra se més primera, e lo leó la seguí; e la lebra venc a un gran *pēlec* de aygua, la qual era de una bassa qui era environade, de totes parts, de un gran mur», Llull (*Merav.*, *NCl.* ii, 101). No era, doncs, la bassa mateixa sinó pròpiament l'acumulació d'aigua continguda en una bassa, si bé s'hi ve a confondre quan és en paísatge muntanyós o erm, no cultivat. També en el *Decam.* català (1429): «lo petit riu --- ca-